

Uralist Aleksei Burõkin – ühe polühistori panus soome-ugri ja samojeedi rahvaste folkloori, etnoloogia ja keelte uurimisse

Szilárd Tibor Tóth

Tartu Ülikooli eesti keele nooremlektor
szilard.toth@ut.ee, tothsz@t-online.hu

Teesid: Artiklis annan ülevaate filoloogia- ja ajaloodoktor Aleksei Burõkini (1954–2021) panusest soome-ugri ja samojeedi rahvaste keelte, folkloori ja etnoloogia uurimisse. Burõkin, kelle kirjutiste koguarv ületab 1300, on käsitlenud Uurali rahvaid komparatiivses võtmes teiste – eeskätt Siberi – rahvaste kontekstis. Tema huviorbiidis on olnud Uurali rahvaste mainimine vanades allikates, kee-lemälestised, folkloristika ja etnoloogia (Obi ugri, samojeedi ja saami folkloor, Siberi šamanism), üld- ja pärisnimede etümoloogia, sugulusalane sõnavara ja handi ühendverbi problemaatika.

Märksõnad: Aleksei Burõkin, etnoloogia, etnonüümid, etümoloogia, folkloor, handi keel, kee-lemälestised, sugulusalane sõnavara, Uurali keeled, Uurali rahvad, ühendverb, üld- ja pärisnimed

Sissejuhatuseks

Käesolevas artiklis püüan anda esialgse ülevaate Aleksei Burõkini panusest soome-ugri ja samojeedi rahvaste keelte, folkloori ja etnoloogia uurimisse. 2021. aastal lahkunud teadlane oli tuntud selle poolest, et viljeledes eri teadusharusid on ta elu jooksul uurinud väga palju erinevaid rahvaid, keeli ja teemasid alates “Loost Igori sõjaretkest” handi muinasjuttudeni, tunguusi keeltest laevastiku ja lennunduse ajalooni. Pärast Burõkini varajast surma on temast ilmunud arvukaid nekrolooge, isegi mõne fennougristi sulest (Mõznikov 2021), aga üllataval kombel pole esile tõstetud tema loomingut Uurali rahvaste keelte, folkloori ja etnoloogia uurimise vallas. Hiiglaslikust elutööst võtan luubi alla neid kilde, mis on seotud soome-ugri ja samojeedi rahvastega, möödaminnes käsitledes ka tema ülejäänud teaduslikku loomingut. Siinkohal ei tohi mainimata jätta, et Burõkini 60. sünnipäevaks 2015. aastal Hantõ-Mansiiskis ilmunud personaalnimestik (Stepanova 2015) sisaldab 1083 nimetust, ja kui sellest maha arvata tõlked (977–996), publitsistika (997–1000), õppevahendid (1001–1009), toimetamistöö (1010–1049), fotoillustratsioonid (1050–1074), filmid (1075–1076)

ning teadlase kohta kellegi teiste sulest ilmunud publikatsioonid (1077–1083), jääb alles ikkagi 976 nimetust, mis osutab kolossaalsele elutööle. Tegijal juhtub: bibliograafias esineb mõningaid vigu (mõned nimetused on eksikombel kokku liidetud, nt 916. nimetuse puhul leheküljel 113), aga teadustöö hiiglaslik maht taap torkab silma sellegipoolest. Bibliograafias mainitud kirjutistele lisandub viimaste eluaastate (2015–2020) teadustoodang. Burõkini kirjutiste koguarv on üle 1300 (Popov 2021: 121) nimetuse. Käesoleva ülevaate koostamisel olen pisteliselt arvesse võtnud ka viimaste aastate loomingut. Siin oli abiks Burõkini onomastikaalaste teadustööde loetelu (Basangova 2021), mis on võrreldes eelmainitud bibliograafiaga väga lühike (6,5 lehekülge), sisaldab aga Burõkini nimeuurimise alaseid teadustöid 2020. aastani, s.o vahetult kuni surmani.

Aleksei Burõkini eluloost ja loomingust

Aleksei Aleksejevitš Burõkin sündis Leningradis 1. novembril 1954. aastal. 1977. aastal lõpetas Leningradi ülikooli filoloogiateaduskonna. 1984 kaitses ta kandidaadiväitekirja eveni keele tegusõnade kohta. Eveni keel ja kultuur jäidki tema peamiseks uurimisvaldkonnaks, kuigi Burõkini elutöö puhul on raske rääkida mingist fookusest, arvesse võttes tema teaduslike huvide äärmist mitmekülgust. Ta on omandanud kaks doktorikraadi: 2001 sai ta filoloogiadoktoriks uurimistööga eveni keelest, kümme aastat hiljem aga ajaloodoktoriks. See on juba iseenesest harukordne juhtum, sest Venemaal on doktorikraadi nõuded väga kõrged. Tema teine, ajaloolane doktoritöö (Burõkin 2013a) käsitleb Siberi ja Kaug-Ida vallutamist, ja see sisaldab palju teavet muu hulgas Uurali rahvaste ja nendega seotud toponüümide kohta. Burõkin mitte ainult ei uurinud erinevaid, muuhulgas väikseid keeli, vaid on neid ka aktiivselt kasutanud.

Ta on alates kõrgkooli lõpetamisest kuni surmani töötanud Peterburi Vassili saarel asuvas Lingvistiliste Uurimuste Instituudis, 2002. aastast juhtivateadurina, nii et pole ime, et ta ka selle suure saare nime päritolu on käsitlenud (Burõkin 2001). Ta on õpetanud Herzeni Ülikooli Põhjarahvaste Instituudis aastatel 1980–1990 eveni keelt ja folkloori, evengi keelt ning dolgaani ja juka-giiri folkloori. Lisaks on ta pidanud loenguid Anadõri Õpetajate Kvalifikatsiooni Tõstmise Instituudis ning tegutsenud evenikeelse ajakirjanduse toimetajana. Ta on tõlkinud ilukirjandust eveni keelest ja keelde. Ta on ka töötanud Elistas asuva Kalmõki Teaduskeskuse juhtivateadurina ja ühtlasi Hantõ-Mansiiskis baseeruva Obi Ugri Rakendusuuringute Instituudi vanemteadurina. Teadlane suri ühe tema lemmikrahva, kalmõkkide etnilisel alal Kalmõkkia pealinnas Elistas koroonapandeemia ajal, 16. jaanuaril 2021. aastal (Popov 2021: 121–122).

Foto 1. Aleksei Burõkin, Szilard Tibor Toth ja Sergei Lesnikov Peterburis Venemaa Teaduste Akadeemia Lingvistiliste Uurimuste Instituudis. Foto Szilard Tibor Tothi arhiivist 2019.

Burõkini tuntus ja tundmatus

Kuigi Aleksei Burõkin on olnud ülituntud nii vene kui ka tunguusi filoloogide, Siberi ja põhjarahvaste uurijate hulgas, lisaks ka ajaloolaste ringkondades ning on koostööd teinud mitme fennougristiga (eeskätt vepsa-vene suhteid uurinud vepslasest akadeemiku Aleksei Mõznikovi ja handi süntaksi uurija Valentina Solovariga), ei leia me tema nime uralistika käsiraamatutest ega hõimurahvaste folkloori käsitlevatest üldisematest ülevaadetest. Siinkohal oleks tarbetu loetleda kõikide suuremate teoste pealkirju, kus Burõkinile ei viidata, piirdun ainult mõne raamatu mainimisega. Niisiis ei ole viiteid Burõkinile professor Vladimir Napoliskihi Udmurtias ilmunud sissejuhatuses ajaloolisesse uralistikasse (Napolskih 1997) ega ungarlaste koostatud uralistika käsiraamatutes, ei varasemates (nt Nanovfszky 2004) ega uuemates (Maticsák 2020).

Mis võiks olla selle põhjus? Neid võib olla mitu. Aleksei Burõkin on kirjutanud nii suure hulga teadustöid, et sellest hiiglaslikust loomingust jõuab uralistideni neid potentsiaalselt huvitav teave väga raskelt. Osa Burõkini publikatsioone on ilmunud uralistidele vähetuntud kohtades, mitte aga näiteks

Volga-Kama regiooni vabariikide pealinnades (Iževsk, Saransk, Joškar-Ola, Šöktõvkar). Oma saami keelemälestisi käsitlevaid uurimusi on Burõkin avaldanud venekeelsetes, mitte kuigi tuntud väljaannetes (Burõkin 2007a, 2007b, 2009a).

Burõkin on Uurali rahvaid tihti komparatiivses võtmes uurinud, teiste – eeskätt Siberi ja Kaug-Ida – rahvaste kontekstis. Ta ei ole olnud ka fennougristide konverentside, kongresside alaliseks osavõtjaks, kus uralistid üksteisega kontakti loovad ja mille kogumikes oma ettekanded avaldavad. Tema ettekande teesid leiame siiski Tartu Ülikooli Narva kolledži hõimupäeva konverentsi teesivihikust (Burõkin 2016a).

Burõkini huvi ei olnud Uurali rahvaste vastu *expressis verbis* uralisti, vaid Siberi-uurija ja komparativisti huvi: seega on tal luubi all olnud küll handid, mansid ja samojeedi rahvad, mõnda teist soome-ugri rahvast on ta pigem möödamannes uurinud või ei ole ta maininud käsitletud Uurali rahvaid oma publikatsioonide pealkirjas. Näiteks ühes artiklis etümologiseerib ta Vene allikates esineva etnonüümi *vjada ~ voda*, sidudes selle udmurtidega, jätab aga artikli pealkirjas udmurdid mainimata (Burõkin 2018a).

Tuleb tõdeda, et kui Burõkini esimesed teesid on dateeritud aastast 1975 (Stepanova 2015: 8), siis uralistika alla klassifitseeruvad publikatsioonid hakkavad tal ilmuma 2000. aastatel, seega alles kolm aastakümnet hiljem. See asjaolu annab seletuse tema mainimata jätmisele kuni 2000. aastateni ilmavalgust näinud uralistika käsiraamatutes. Tõsi, toimetajana oli ta fennougristikaga juba 1980. aastatel kokku puutunud.

Folkloristika ja etnoloogia

Burõkini panus uralistikasse avaldub eeskätt Obi ugri rahvaste folkloori uurimise najal. Nagu terves ülevaates, nii ka selles lõigus piirdun ainult mõne uurimuse käsitlemisega. Siinkohal tuleb samuti rõhutada, et Burõkinil huvitavad Uurali rahvad eeskätt teiste rahvaste kultuuride peeglis, nii et tema viljeldud folkloristika pole handi, mansi ja isegi mitte Obi ugri, vaid hoopis võrdlev folkloristika.

Etnoloogia ja folkloristika valdkonnas paistab tema kõige olulisemaid teoseid olevat artiklikogumik, mille kaasautoriks on märgitud handi süntaksi ja folkloori uurija Valentina Solovar. Kogumiku esimene trükk ilmus 2010. aastal (Burõkin & Solovar 2010). Teise, ümbertöötatud trüki (Burõkin & Solovar 2017a) maht on 377 lehekülge, kusjuures raamatu formaat on A4, nii et tegu on üsna mahuka köitega. Raamatus on ilmunud erinevad artiklid erineva autorlusega: ühe autori üksi või mõlema kaasautori koos kirjutatud, aga ka Burõkini

kahasse Tamara Basangovaga kirjutatud artiklid. Artiklite enamik pärineb Burõkini sulest ning suur osa nendest on ilmunud juba mujal. Üldiselt on Burõkini teadusloomingule iseloomulik mitmeid kirjutisi siduv keeruline intertekstoloogiline suhe. Uurali rahvaste hulgast on kogumikus käsitletud hante, mansisid, neenetseid ja eenetseid, seega siis Obi ugri ja põhjasamojeedi rahvaid. Siin tuleb esile tõsta sellised teemad nagu Obi ugri folkloor (sealhulgas mansi metsahaldja *Mis-nē* paralleelid teiste Siberi ja Kaug-Ida rahvastega, Obi ugri rahvaste muinasjutud), neenetsi etnograafia uurimislugu ja eenetsi folkloor.

Eelmainitud kogumikuga konkureerib handi muinasjuttude monograafia, milles Burõkin vaatleb seda žanri Uurali-Altai rahvaste folkloori kontekstis (Burõkin 2017a). Obi ugri rahvaste muinasjuttude erinevaid motiive on ta uurinud eraldi artiklis (Burõkin 2013b; Burõkin & Solovar 2017a: 272–283). Selles uurimuses käsitletud mansi kumulatiivset muinasjuttu kõrvutab ta ühes teises artiklis vastavat motiivi sisaldavate vene, korjaki, itelmeeni ja korea tekstidega (Burõkin 2014c).

Tamara Basangovaga kahasse kirjutatud artikkel käsitleb manside, loomade ennast kirjeldava monoloogi esitava nn antimõistatuste (vn *antizagadka*) problemaatikat (Burõkin & Solovar 2017a: 292–295). Artikkel on varem ilmunud veidi teistsuguse pealkirjaga (Burõkin & Basangova 2009). Autorid toovad välja muinasjutuks klassifitseeritud mansi antimõistatuse kalmõki (*šinž*) ja burjaadi paralleele (*duun taabari*). Sarnased motiivid esinevad kalmõki eeposes “Džangar”. Jakuudid esitavad neid lauludena, seega on jakuutidel tegu ühe laulužanriga.

Oma elu viimasel perioodil töötades Kalmõkkias avaldas ta uurimuse erinevate rahvaste eepilistest lugudest, kus luiged ja kured muutuvad tüdrukuteks. Ta teeb kindlaks, et ühes handi loos leiab noormees linnutüdruku kurioosel moel linnast (Burõkin 2020: 8).

Burõkin võtab luubi alla rikkuse ja vaesuse mõiste Obi ugri rahvaste folklooris, tuues esile, et need mõisted tunduvad nende rahvaste juures hilised olevat ja on sündinud vene folkloori ning hiljem 20. sajandi ideoloogia mõjul (Burõkin 2016b). Tema huviväljas on olnud ka teised teemad, nagu nt Lääne-Siberi šamanism (Burõkin 2009b) või saami folkloor (Burõkin 2012d). Šamaani rituaalide võrdlemisel kasutab ta muu hulgas neenetsi, nganassaani, sölkupi ja handi materjali.

Keelemälestised ja etnonüümid

Burõkini kõige olulisem panus keelemälestiste uurimisse jääb uralistikast välja: ta on pikalt uurinud kuulsat keskaegset vanavene eepost “Lugu Igori sõjaretkest”. Eepose eestikeelses tõlkeväljaandes kirjutati rohkem kui pool sajandit tagasi: ““Loo” autori nimi on meile teadmata ja vaevalt see kunagi selgub. Kõik senised katsed “Loo” autori nime täpselt välja selgitada pole ulatunud kaugemale kõige ebakindlamate ja fantastilisemate oletuste raamidest” (Lugu 1965: 37). Burõkinil on aga autori identifitseerimine õnnestunud: tema järgi on eepose kirjutaja Kiievi ehitusmeister ja polühistor Kuzjmišče Kijanin ehk Kuzjma Kijevljanin (Burõkin 2017b), mida võib pidada sensatsiooniliseks avastuseks.

Vanavene kirjasõna asjatundjana on Burõkin puudutanud saami keelemälestiste problemaatikat (Burõkin 2007a, 2007b, 2009a). Tema käsitletud saami-inglise sõnastikku on varem mainitud eksikombel hoopis neenetsi-inglise sõnastikuna (Burõkin 2009a: 113). Lisaks on Burõkin uurinud hantide (Burõkin 2019), udmurtide (Burõkin 2018a) ja teiste soome-ugrilaste mainimist kirjalikes allikates. Etnonüüm *tojmicy* on tema arvates pärit hüdronüümist *Tojma*, mille etümologiseerimine näitab, et selle allikaks on läänemeresoome järgarvsõna tähendusega ‘teine’ (Burõkin 2018a; vrd soome *toinen*, Võru *tõnõ*).

Etümoloogia

Burõkin on etümologiseerinud etno- ja toponüüme ning sugulusalast sõnavara. Neid valdkondi käsitlen ma vastavates lõikudes.

Tema uurimused etümoloogia alal näitavad, kuivõrd tihedalt oli ta loomingus keeleteadus ja etnoloogia läbipõimunud: ühelt poolt on Burõkin Siberi šamanismi uurinud etnoloogia seisukohalt (Burõkin 2009b), teisalt aga ka terminiks muutunud rahvusvahelise sõna *šamaan* päritolu. Sõna tunguusi päritolu kohta on teaduses ammusest ajast alates üksmeel olnud, kusjuures on arvestatud võimalusega, et tunguusid võisid selle hiinlaste vahendusel sanskriti keelest laenata (Hoppál 1994: 11). Vitebsky täpsustab sõna tunguusi päritolu ja väidab, et see pärineb evenki keelest (Vitebsky 1996: 10). Tuginedes Aleksandr Anikini ja Jevgeni [Eugene] Helimski uurimusele peab Burõkin kõnesolevat lekseemi varajaseks samojeedi laenuks tunguusi keeltes (Burõkin 2014a: 367). Uusimas etümoloogia-alases erialakirjanduses peetakse seda välja selgitamata päritolu tunguusi lekseemiks ega osutata võimalikule samojeedi etümoloogiale (ÚEszWeb).

Onomastika: hüdronüümid ja Kuldnaine

Burõkin on mitu korda käsitlenud hantide ja manside suurte jõgede, Obi jõgikonda kuuluva Obi (Burõkin 2012a) ja Irtõši etümoloogiat (Burõkin 2011a, 2011b). Viimane paistab Burõkini sõnul liitsõna olevat: keti *er'* tähendusega 'soobel'+ mingist jennisel keelest pärit ***teš* 'jõgi' (Burõkin 2013a: 128; 2016a: 42–43). Seevastu omistab ta Väike-Jennisel tõvakeelsele nime *Kaa-Hem* põhisale samojeedi päritolu: vastav neenetsi sõna tähistab järsakut ja just need järsakud iseloomustavad Tõva jõgesid (Burõkin 2018b).

Vene allikates *Zolotaja baba*, Lääne omades *Zlota baba* tüüpi sõnaühendina aastasadade jooksul esineva legendaarse Kuldnaise kohta väidab Burõkin, et see nimetus on tekkinud vale tõlkimise kaudu tatari keelest vene keelde, nii et Kuldnaiast polevat eksisteerinudki. Sellised kujud on Obi ugri ja samojeedi rahvaste mütoloogiale võõrad (Burõkin 2010; 2013a: 163–164). Ungari arheoloog-fennougrist László Klima ei paista Burõkini hüpoteesi tundvat ja arvestab kaduma läinud kunagise Obi ugri iidoliga (Klima 2021: 38).

Sugulusalane sõnavara

Uralistikas on selle teema uurimisel rikkalik traditsioon, mille ülevaatest pean siinkohal loobuma. Burõkini huviorbiidis on olnud erinevate keelte sugulusalane sõnavara, siinkohal pakkuvad huvi aga ainult tema Uurali keeltega seotud kirjutised. Kolme kaasautoriga koos on ta avaldanud ülevaate kolme läänemeresoome keele – (ingeri)soome, seto ja vepsa keele – vastavast leksikast ankeetküsitluse põhjal (Novožilov & Burõkin *et al.* 2005), kusjuures artikli bibliograafias jääb mainimata Eduard Vääri 1953. aastal kaitstud väitekirj, mis ilmus trükist veidi lühendatud kujul alles kaheksa aastat pärast Burõkini ja tema kaasautorite uurimuse avaldamist (Vääri 2013). Jällegi on põhjust sellele osutada, kuivõrd ei suhestu Burõkini looming Lääne maailma uralistikaga.

Järgmisel aastal publitseeris Burõkin juba kaasautoriteta töö neenetsite sugulusalasest sõnavarast ning osutas selles sünonüümia ja polüseemia nähtustele (Burõkin 2006). Püloseemiat esindab termin *n'ā*, mis üsna omapäraselt võib tähistada nii venda ja õde kui ka sõpra, sõbrannat, kaaslast ja isegi abikaasat (Burõkin 2006: 236, 246). Ta rõhutab ka seda, et soo tunnus ei mängi neenetsi sugulusalase sõnavara kujunemisel rolli (Burõkin 2006: 246), mis ilmneb ka käesolevas näites. Hulk leksikograafilisi allikaid on lekseemi *n'ā* semantilise mitmetähenduslikkuse ka varem fikseerinud – Péter Hajdúst Pekka Sammal-lahtini, viimase puhul metsaneenetsi keele (murde) osas. Vahe on tähenduste järjekorras: Ungari akadeemik on loetlenud tähendused 'testvér, barát; társ;

nővér' (Hajdú 1989: 105), kusjuures 'nővér' ('vanem õde') on tegelikult lekseemi *testvér* alammõiste. Sammallahti on märganud semantika 'friend; brother or sister' (Sammallahti 1974: 125). Võrdluseks, eesti ega vene keeles poleks mõeldav õde ja venda ühe terminiga nimetada – aga näiteks ungari keeles, kus vastav lekseem on *testvér* (*test* 'keha' + *vér* 'veri') sarnaselt neenetsi keelega küll. Siin ei mängi mingit rolli keelte kuulumine erinevatesse keelkondadesse, ka see asjaolu mitte, et indoeuroopa keeltes esineb grammatiline sugu, Uurali keeltes aga mitte.

Burõkini sulest on ilmunud ka Viktoria Spodina Obi ugri ja samojeedi sugulusalast sõnavara käsitleva monograafia arvustused (nt Burõkin 2012c).

Obi ugri keeled

Burõkini panuse kohta Obi ugri keelte ja kultuuride uurimisse võiks järeldusi teha asjaolu põhjal, et handi keeleteadlase Valentina Solovari personaalnimestiku registris on 16 viidet Burõkinile (Nikitina & Šijanová 2023: 65). Nende hulgas on erinevat laadi töid, muu hulgas toimetamine. Tema personaalnimestiku andmetel (Stepanova 2015) oli Burõkin 1988. aastal ilmunud handi keele õpiku, 2014. aastal välja antud töövihiku ning handi-vene sõnaraamatu teaduslik toimetaja. 3.–4. klassi handi keele töövihiku ja sõnaraamatu autoriks ongi seesama V. Solovar, kellega kaasautorluses avaldas ta uurimuse handi ühendverbidest abimäärsõna ehk adverbiga *nuχ* 'üles' (Burõkin & Solovar 2017b). Ungari fennougristika professor Miklós Zsirai mainis seda prefiksit 27 handi "verbiprefiksi" (ung *igekötő*) hulgas peaaegu sajand tagasi (põhjahandi *noχ* (*nōmən*) ~ lõunahandi *noχ* (*nūmen*); Zsirai 1933: 48), kõnesolev abimäärsõna sai aga alles Burõkini ja Solovari artiklis detailse käsitluse. Burõkin ja Solovar on analüüsinud koguni 390 selle abimäärsõnaga moodustatud ühendverbi semantikat ja valentsust, kõrvutades neid verbidega, millest on nad moodustatud (Burõkin & Solovar 2017b: 19). Tabelis on ära toodud 70 ühendverbi (Burõkin & Solovar 2017b: 19–26).

Burõkinil oli kokkupuuteid ka mansi keeleteadusega. Kui lähemalt vaadata Jevdokija Rombandejeva ja Matrjona Vahruševa pedagoogikakoolide jaoks koostatud mansi keele grammatika 3. trükki (Rombandejeva & Vahruševa 1989), on selle tiitellehe pöördel ära märgitud kaks retsensenti: Burõkin ja hilisem Hamburgi Ülikooli Uurali keelte professor Jevgeni [Eugene] Helimski. Kui aga lehitsedes jõuda raamatu viimasele, 240. leheküljele, leiame impressumist väikeste tähtedega trükitud teabe, et õpikut on toimetanud A. Burõkin ja V. G. Rahtilin. Järelikult on Burõkin kõnealusesse väljandesse panustanud nii retsensendi kui ka toimetajana.

Handi-Mansimaa hüdronüümide ja hantide mainimise uurimist vanades dokumentides olen eespool juba maininud. Burõkin on lisaks tihti retsenseerinud erinevaid töid, muu hulgas V. Solovari handi keele lihtlause monograafiat (Burõkin 2012b).

Kokkuvõtteks

Artiklis püüdsin anda ülevaate Aleksei Burõkini panusest soome-ugri ja samojeedi rahvaste keelte, folkloori ja etnoloogia uurimisse. Burõkin, kelle kirjutiste koguarv ületab 1300, on käsitlenud Uurali rahvaid ja keeli komparatiivses võtmes, teiste – eeskätt Siberi – rahvaste kontekstis. Tema huviorbiidis on olnud Uurali rahvaste mainimine kirjalikes allikates, Uurali rahvaste folkloristika ja etnoloogia (Obi ugri, samojeedi ja saami folkloor, Siberi šamanism), saami keelemälestised, üld- ja pärisnimede etümoloogia, sugulusalane sõnavara ja handi ühendverbide problemaatika.

Kirjandus

Basangova, Tamara 2021. Bibliografia onomasticheskikh rabot A. A. Burykina. – *Voprosy onomastiki* 18 (3), lk 306–312.

Burõkin 2001 = Burykin, Aleksei 2001. Vasil'evskii ostrov. – *Tri veka Sankt-Peterburga. Enciklopedija v 3-h tomakh*, T. 1. Kn. 1. Sankt-Peterburg: Filologicheskii fakul'tet SPbGU, lk 65–66.

Burõkin 2006 = Burykin, Aleksei 2006. Materialy k opisaniuu terminologii rodstva i svoistva nentsev. – *Algebra rodstva* 11. Sankt-Peterburg: Kunstkamera, lk 234–247.

Burõkin 2007a = Burykin, Aleksei 2007a. Saamsko-angliiskii slovar' serediny XVI veka – pervyi pamiatnik iazyka kol'skikh saamov. – *Sbornik nauchnykh trudov* 3, T. 2. Apatity: Kol'skii Filial Petrozavodskogo universiteta, lk 88–90.

Burõkin 2007b = Burykin, Aleksei 2007b. Saamsko-angliiskii slovar' serediny XVI veka – pervyi pamiatnik iazyka kol'skikh saamov. – *Tezisy dokladov X Mezhdunarodnoi nauchnoi konferencii*, ch. 2. Apatity: Kol'skij Filial Petrozavodskogo universiteta, lk 99–100.

Burõkin 2009a = Burykin, Aleksei 2009a. Saamsko-angliiskii slovar' Stefena Barrou 1557 g. – *Voprosy uralistiki 2009: Nauchnyi al'manakh*. Sankt-Peterburg: Nauka, lk 111–119.

Burõkin 2009b = Burykin, Aleksei 2009b. Opisaniia shamanskikh fokusov u narodov Zapadnoi Sibiri: k istoriografii voprosa i ob'iasneniiu genezisa shamanskoi illiuzionistskoi praktiki. – *Voprosy uralistiki 2009: Nauchnyi al'manakh*. Sankt-Peterburg: Nauka, lk 481–491.

Burōkin 2010 = Burykin, Aleksei 2010. Zolotaia baba – idol ili toponim? – *Kul'tura kak sistema v istoricheskom kontekste: opyt Zapadno-Sibirskikh arheologo-etnograficheskikh soveshchaniï*. Tomsk: Agraf-Press, lk 54–56.

Burōkin 2011a = Burykin, Aleksei 2011a. Erces ~ Irtysh. K etimologii epicheskogo i istoricheskogo gidronima. – *Vestnik Kalmyckogo instituta gumanitarnykh issledovaniï RAN* 1, lk 110–113.

Burōkin 2011b = Burykin, Aleksei 2011b. K problematike izucheniia toponimii Zapadnoi Sibiri. Ob', Irtysh, Enisei. – *Uralistika: materialy XL Mezhdunarodnoi filologicheskoi konferencii*. Sankt-Peterburg: SPbGU, lk 9–13.

Burōkin 2012a = Burykin, Aleksei 2012a. Ob' (problemy identifikatsii ob'ekta v istochnikakh v sviazi s etimologiei nazvaniia). – *Korennye malochislennye narody Severa, Sibiri i Dal'nego Vostoka: tradicii i innovacii: materialy naucho-prakticheskoi konferencii X Iugorskie chteniia*. Khanty-Mansiisk: Obsko-ugorskii institut prikladnykh issledovaniï i razrabotok, lk 5–10.

Burōkin 2012b = Burykin, Aleksei 2012b. Solovar V. N. Paradigma prostogo predlozheniia v khantyiskom iazyke. – *Bulletin of Ugric Studies* 1 (8), lk 184–186.

Burōkin 2012c = Burykin, Aleksei 2012c. V. I. Spodina. Nomenklatura rodstva kak universal'nyi sotsiokul'turnyi fenomen obskikh ugrov i samodiitsev (po materialam traditsionnoi kul'tury i iazyka). – *Bulletin of Ugric Studies* 2 (9), lk 184–185.

Burōkin 2012d = Burykin, Aleksei 2012d. Saamskii skazochnyi fol'klor v kontekste izdaniia fol'klora narodov Severa, Sibiri i Da l'nego Vostoka Rossii v XX – nachale XXI vv. – *XV Mezhregional'naiia naučno-prakticheskaiia konferentsiia 17–19 aprelia 2012 g.: tezisy dokladov*. Ch. II. Apatity: Kol'skij filial Petrozavodskogo universiteta, lk 116.

Burōkin 2013a = Burykin, Aleksei 2013a. *Imena sobstvennye kak istoricheskii istochnik. Po materialam russkikh dokumentov ob otkrytii Sibiri i Dal'nego Vostoka XVII–XIX vekov*. Sankt-Peterburg: Peterburgskoe vostokovedenie.

Burōkin 2013b = Burykin, Aleksei 2013b. Skazki obsko-ugorskih narodov v istoriko-tipologicheskom osveshchenii (zametki i nabliudeniia). – *Etnokul'turnoe i social'no-ekonomicheskoe razvitie korennykh malochislennykh narodov Severa*. Khanty-Mansiisk: Pechatnyi mir Khanty-Mansiisk, lk 26–51.

Burōkin 2014a = Burykin, Aleksei 2014a. Eshche raz o samodiiskoi etimologii tungusoman'chzhurskogo saman 'shaman'. – *Voprosy uralistiki 2014*. Sankt-Peterburg: Nestor-Istoriia, lk 362–368.

Burōkin 2014b = Burykin, Aleksei 2014b. Edip v svete etnografii. Khantyiskie skazki i drevnegrecheskii mif. – *Bulletin of Ugric Studies* 3 (18), lk 17–27.

Burōkin 2014c = Burykin, Aleksei 2014c. Motiv "zver", peregryzaiushchii tetivy lukov" v russkom, sibirskom i dal'nevostochnom fol'klоре. – *Voprosy uralistiki 2014*. Sankt-Peterburg: Nestor-Istoriia, lk 539–547.

Burōkin 2016a = Burykin, Aleksei 2016a. Ob', Irtysh i Enisei. Etimologii i istoricheskie dannye. – Tóth, Szilárd Tibor (toim). *Uralo-Indogermanica II. Abstracts*. Narva: Tartu Ülikooli Narva Kolledž, lk 42–43.

- Burõkin 2016b = Burykin, Aleksei 2016b. Bogatstvo i bednost' v fol'klore obsko-ugorskikh narodov. – *Bulletin of Ugric Studies* 1 (24), lk 67–82.
- Burõkin 2017a = Burykin, Aleksei 2017a. *Khantyiskie skazki i fol'klor uralo-altaiskikh narodov (po materialam skazok o nebylicakh)*. Tiumen': OOO FORMAT.
- Burõkin 2017b = Burykin, Aleksei 2017b. “Slovo o polku Igoreve”. *Tekst, iazyk, avtor*. Sankt-Peterburg: Peterburgskoe vostokovedenie.
- Burõkin 2018a = Burykin, Aleksei 2018a. Dva finno-ugorskikh etnonima v drevnerusskikh tekstakh XIII–XV vekov. – *Bulletin of Ugric Studies* 1, lk 22–27.
- Burõkin 2018b = Burykin, Aleksei 2018b. Problemy proishozhdeniia gidronima Kaa-hem i apelliativa khem ‘reka’. On the origin of the river name Kaa-khem and the appellative form ‘khem’ (river). – *The New Research of Tuva* 3, lk 83–91 (<https://nit.tuva.asia/nit/article/view/790> – 28.03.2024, DOI:10.25178/nit.2018.3.6).
- Burõkin 2019 = Burykin, Aleksei 2019. Khanty v sochinenii N. G. Spafariia “Puteshestvie cherez Sibir' ot Tobol'ska do Nerchinska i granits Kitaia russkogo poslannika N. Spafariia v 1675 g.” – *Khantyiskii mir cherez prizmu raznostrukturnykh iazykov*. Monografiia. Khanty-Mansiisk: OOO Pechatnyi mir g. Khanty-Mansiisk, lk 14–35.
- Burõkin 2020 = Burykin, Aleksei 2020. Lebedi i zhuravli v fol'klore kalmykov, drugikh mongoloiazychnykh narodov i narodov Azii. – *Vestnik Severo-Vostochnogo federal'nogo universiteta imeni M. K. Ammosova: Seriiia Eposovedenie* 3 (19), lk 5–13.
- Burõkin & Basangova 2009 = Burykin, A. & Basangova, T. 2009. O sootnoshenii skazochnykh tekstov i aforisticheskikh zhanrov v mansiiskom fol'klore. K probleme tipov zagadok i zhanra antizagadok. – *Voprosy uralistiki 2009: Nauchnyj al'manakh*. Sankt-Peterburg: Nauka, lk 475–480.
- Burõkin & Solovar 2010 = Burykin, Aleksei & Solovar, V. N. 2010. *Issledovaniia po etnografii i fol'kloru narodov Severo-Zapadnoi Sibiri*. Khanty-Mansiisk: Pechatnoe delo.
- Burõkin & Solovar 2017a = Burykin, Aleksei & Solovar, V. N. 2017a. *Issledovaniia po etnografii i fol'kloru narodov Severo-Zapadnoi Sibiri*. Tiumen': OOO FORMAT.
- Burõkin & Solovar 2017b = Burykin, Aleksei & Solovar, V. N. 2017b. Semantika preverba nukh i ego rol' v izmenenii valentnosti glagola (na materiale kazymnskogo dialekta khantyiskogo iazyka). – *Bulletin of Ugric Studies* 4, lk 17–27.
- Hajdú Péter 1989. *Chrestomathia Samoiedica*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Hoppál, Mihály 1994. *Schamanen und Schamanismus*. Augsburg: Pattloch.
- Klima László 2021. Az Arany Asszony titka. – *Finnugor Világ* XXVI/2, lk 33–38.
- Lugu 1965 = *Lugu Igori sõjaretkest* 1965. Tallinn: Eesti Raamat.
- Maticsák, Sándor 2020. *A magyar nyelv eredete és rokonsága*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Mõznikov 2021 = Myznikov, Sergei 2021. Alexey Alexeyevich Burykin (1954–2021). – *Voprosy onomastiki* 18 (3), lk 301–305.
- Nanovszky György (toim) 2004. *The Finno-Ugric World*. Budapest: Teleki László Foundation.

Napolskih 1997 = Napolskikh, Vladimir V. 1997. *Vvedenie v istoricheskuiu uralistiku*. Izhevsk: UIIIaL UrO RAN.

Nikitina & Šijanová 2023 = Nikitina, N. D. & Šijanová, A. A. 2023. *Solovar Valentina Nikolaevna. Bibliograficheskii ukazatel' nauchnykh trudov i publikatsii*. Khanty-Mansiisk: Departament obrazovaniia i nauki KhMAO – Iugry; BU KhMAO – Iugry Obsko-ugorskij institut prikladnykh issledovaniia i razrabotok.

Novožilov & Burökin & Mõznikov & Popov 2005 = Novozhilov, A. G. & Burykin, Aleksei & Myznikov, S. A. & Popov, V. A. 2005. Terminologija rodstva i svoistva pribaltiisko-finskikh narodov Rossii. – *Algebra rodstva* 9. Sankt-Peterburg: Kunstkamera, lk 266–281.

Popov, V. A. 2021. Burykin Alexey Alexeyevich (01.11.1954 — 16.01.2021). – *Pis'mennye pamiatniki Vostoka* 18/1, vyp. 44, lk 121–124.

Rombandeeva & Vahruševa 1989 = Rombandeeva, Evdokiia I. & Vahrusheva, Matrena P. 1989. *Mansiiskii iazyk: uchebnyk dlia pedagogicheskikh uchilishch*. Tret'e izdanie. Leningrad: Prosveshchenie.

Sammallahti, Pekka 1974. *Material from Forest Nenets*. Castrenianumin toimitteita 2. Helsinki.

Stepanova, E. P. 2015. *Burykin Aleksei Alekseevich. Bibliograficheskii ukazatel' nauchnykh trudov i publikatsii k 60-letiiu so dnia rozhdeniia*. Khanty-Mansiisk: Departament obrazovaniia i molodezhnoi politiki KhMAO – Iugry; BU KhMAO – Iugry Obsko-ugorskij institut prikladnykh issledovaniia i razrabotok.

Zsirai Miklós 1933. Az obi-ugor igekötök. (Székfoglaló.) – *Értekezések a nyelv- és széptudományi osztály köréből* XXV. kötet, 3. szám. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.

ÚEszWeb = *Új magyar etimológiai szótár* (<https://uesz.nyttud.hu/index.html> – 22.03.2024).

Vitebsky, Piers 1996. *A sámán*. Budapest: Magyar Könyvklub, Helikon Kiadó.

Vääri, Eduard 2013. *Sugulusalane sõnavara läänemeresoome keeltes*. Koostanud ja toimetanud Urmas Sutrop. Töid antropoloogilise ja etnolingvistika vallast 8. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Summary

Alexey Burykin, researcher of Uralistics: The contribution of a polyhistorian to the study of the folklore, ethnology and languages of the Finno-Ugric and Samoyed peoples

Szilárd Tibor Tóth

Estonian Lecturer

University of Tartu

szilard.toth@ut.ee, tothsz@t-online.hu

Keywords: Aleksey Burykin, Uralic languages, Khanty language, Uralic peoples, folklore, ethnology, ethnonyms, old written texts, common and proper names, etymology, kinship vocabulary, phrasal verb

The article gives an overview of the contribution of Alexey Burykin (1954–2021), doctor of philology and history, to the study of the languages, folklore and ethnology of the Finno-Ugric and Samoyed peoples. Burykin, whose total number of publications exceeds 1,300, has researched the Uralic peoples in a comparative way, in the context of other peoples; above all, the indigenous peoples of Siberia. His field of interests has included the mention of the Uralic peoples in sources, old written texts, folkloristics and ethnology of the Uralic peoples (Ob-Ugric, Samoyed and Sami folklore, Siberian shamanism), etymology of common and proper names, kinship vocabulary and the problems of the Khanty phrasal verb.

Szilárd Tibor Tóth on Ungarist pärit soome-ugri filoloog. Tema peamine uurimisvaldkond on tartu keele ajalugu, aga ta on uurinud ka teiste soome-ugri rahvaste keeli, kirjandust ja folkloori, on KULKA projektide raames paigaldanud Narva linna Eduard Vilde ja Heinrich Stahli mälestustahvli. Ta töötab Tartu Ülikooli Narva kolledži eesti keele õppejõuna alates 2007. aastast, laulab Narva ingerisoomlaste ansamblis *Iloiset Ystävät* ning Püha Anna Kooris (Leányfalu, Ungari).

Szilárd Tibor Tóth is a Hungarian-born researcher of Finno-Ugric languages. His main field of research is the history of the southern Estonian Tartu literary language, but he has also studied the languages, literature and folklore of other Finno-Ugric peoples. He has mounted commemorative plaques of Eduard Vilde and Heinrich Stahl in the city of Narva as part of the projects supported by the Cultural Endowment of Estonia. He has been working as an Estonian lecturer at Narva College of the University of Tartu since 2007, he sings in

Szilárd Tibor Tóth

the Narva ensemble of Ingrian Finns *Iloiset Ystäväät* and in the St. Anna Choir
(Leányfalu, Hungary).

ORCID 0000-0003-1384-4096

szilard.toth@ut.ee, tothsz@t-online.hu